

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний біотехнологічний університет

Факультет менеджменту, адміністрування та права

Кафедра європейських мов

УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

Методичні вказівки з організації та планування
самостійної роботи
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної (заочної) форми навчання за спеціальністю
242 «Туризм і рекреації»

Харків 2023

Міністерство освіти і науки
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет менеджменту, адміністрування і права
Кафедра європейських мов

С.М. Руденко

УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

Методичні вказівки з організації та планування
самостійної роботи
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної (заочної) форми навчання за спеціальністю
242 «Туризм і рекреації»

Затверджено
рішенням Науково-методичної
ради ФМАП
Протокол №1
від 19.09.23

Харків 2023

Схвалено
на засіданні кафедри європейських мов.
Протокол № 2 від 15 вересня 2023 р.

Українська мова (за професійним спрямуванням): методичні вказівки з організації та планування самостійної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної (заочної) форми навчання за спеціальністю 242 «Туризм і рекреації» / С.М. Руденко; Держ. біотехнолог. ун-т. Харків: ДБТУ, 2023. 32 с.

Мета видання – розвиток у студентів самостійного контролю знань з української мови професійного спрямування. Тексти, контрольні запитання, вправи та практичні завдання побудовані на матеріалах лекцій. Комплекс вправ підібраний таким чином, щоб завдання були спрямовані на вміння розпізнавати, розуміти і використовувати професійну термінологію.

Видання призначене здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної (заочної) форми навчання за спеціальністю 275 «Транспортні технології».

Рецензенти:

Н. В. Нікуліна, канд. філол. наук, доцент, зав. кафедри українознавства Харківського національного автомобільно-дорожнього університету;

Є. С. Ємельянова, канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри європейських мов Державного біотехнологічного університету.

Відповідальний за випуск (зав. каф.): А.О. Колесник, канд. техн.наук, доцент

САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота студента є основним способом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Самостійну роботу студента над засвоєнням навчального матеріалу з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» можна виконувати у бібліотеці, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах (лабораторіях), а також у домашніх умовах.

Основні види самостійної роботи студента:

- вивчення додаткової літератури;
- робота з нормативними та інструктивними матеріалами, інтернет-ресурсами;
- підготовка до практичних занять;
- підготовка до проміжного й підсумкового контролю.

Перелік питань для самостійного опрацювання наведено в таблиці.

Розділ дисципліни	Теми та завдання для самостійного вивчення	Кількість годин	Форма звітності та контролю
Змістовий модуль 1 ЗАКОНОДАВЧИ ТА НОРМАТИВНО- СТИЛЬОВІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	Державна мова – мова професійного спілкування.	4	Доповідь/ реферат
	Основи культури фахової української мови.	4	Виконання тренувальних вправ
	Стилі сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні.	4	Виконання тренувальних вправ
	Лексичні процеси в мовленні сучасного фахівця.	4	Доповідь/ презентація
	Сучасні проблеми термінології та термінографії.	4	Виконання тренувальних вправ
	Спілкування як інструмент професійної діяльності.	4	Виконання тренувальних вправ
	Риторика і мистецтво презентації.	4	Виконання тренувальних вправ
	Культура усного фахового спілкування.	4	Виконання тренувальних вправ
	Форми колективного обговорення професійних проблем.	4	Доповідь/ презентація

Змістовий модуль 4 ОФІЦІЙНО- ДІЛОВА ТА НАУКОВА КОМУНІКАЦІЯ ЯК СКЛАДНИКИ ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації.	4	Виконання тренувальних вправ
	Документація з кадрово-контрактних питань. Довідково-інформаційні документи.	4	Виконання тренувальних вправ
	Етикет службового листування.	4	Виконання тренувальних вправ
	Українська термінологія в професійному спілкуванні.	4	Доповідь/ презентація
	Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні.	4	Доповідь (реферат)
	Проблеми перекладу й редагування наукових текстів.	2	Виконання тренувальних вправ
РАЗОМ		60	

Під час самостійної роботи студент самостійно опрацьовує теми дисципліни, використовуючи рекомендовану літературу та бази даних мережі Інтернет. Результатом роботи повинні стати:

1. Тези за окремими темами дисципліни (з обов'язковим наведенням посилань на використані джерела). Тези не повинні дублювати основний конспект дисципліни, тобто матеріал повинен доповнювати (розширювати теми дисципліни). Оформлюється як додатковий конспект до вивчення дисципліни. Конспект розбивається на частини – згідно змістовних модулів дисципліни (наприклад, конспект для змістовного модуля 1, конспект для змістовного модуля 2). Замість тез або разом з тезами можуть бути використані рисунки, таблиці тощо. Бажано додатково підготувати презентацію конспекту. Кожна частина конспекту оцінюється окремо (у межах кожного змістовного модуля).

2. Реферат / доповідь за темами дисципліни (готується за кожним змістовним модулем). Обсяг реферату від двох аркушів формату А4 (шрифт 14, інтервал 1,5). Обов'язкові посилання на використані джерела. Кожен реферат оцінюється окремо (в межах кожного змістовного модуля).

ЗАВДАННЯ ДО ТЕМ

ТЕМА 1. Основи курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)»

Основні положення теми

Мова професійної діяльності. Мовна культура фахівця та функціонування мови як основи стилістики. Стилiстика як самостійна дисциплiна, її предмет, завдання, основні поняття. Напрямки сучасної стилістики: стилістика мови, стилістика мовлення й стилістика художньої літератури. Провідні напрямки сучасної стилістики, її зв'язок з дисциплінами гуманітарного профілю («Культура наукової мови», «Психологія та педагогіка», «Соціологія» та ін).

Стилi сучасної літературної української мови. Науковий стиль та наукова мова як предмет вивчення курсу. Співвіднесеність понять «стиль», «підстиль», «жанр».

Науковий стиль та наукова мова як предмет вивчення дисципліни «Фахова мова та ділова комунікація». Культура мови сучасної ділової людини. Основні положення та завдання курсу «Фахова мова та ділова комунікація».

Завдання для перевірки знань

1. Назвіть основні положення та завдання курсу «Фахова мова та ділова комунікація».
2. Простежте зв'язок теорії та практики мовної культури з низкою суміжних дисциплін гуманітарного профілю.
3. Що є предметом вивчення «Фахової мови та ділової комунікації»?
4. Яке значення в діяльності ділової людини має культура мови та культура наукової мови?
5. Назвіть стилі сучасної української мови, подайте загальну характеристику.
6. Назвіть основні стильові ознаки наукового стилю.
7. У чому полягає мовленнєва системність наукового стилю?
8. Які мовні одиниці дозволяють досягти абстрагованості наукового стилю?
9. У чому виявляється логічність наукового стилю?
10. На якій основі формується точність та однозначність наукового стилю?
11. Чому таким ознакам наукового стилю, як ясність та об'єктивність викладу, приділяється значна увага?

Завдання для поглиблення знань

1. Прокоментуйте твердження М. Гайдеггера, що вся діяльність людини «перебуває під знаком Слова».
2. Переконайте в тому, що мова належить до всіх інших засобів прогресу, як перше й основне.

3. Поясніть сутність поняття *мовна компетентність* студента (фахівця) та проілюструйте його прикладами.

4. З'ясуйте, за яких умов формується та вдосконалюється мовна/мовленнева культура студента (фахівця).

5. Обґрунтуйте, що і чому обумовлює специфіку фахової наукової мови.

6. Поясніть, у чому та як виявляються особливості наукового стилю мови. Проілюструйте прикладами свою відповідь.

7. Доведіть, чому в джерелах наукової інформації спосіб викладення матеріалу є формально-логічним (колективним).

8. Обґрунтуйте, що зумовлює в науковому стилі вибір мовних засобів.

9. Простежте, яка лексика характеризує науковий стиль мови/мовлення. Проілюструйте відповідь конкретними прикладами.

10. Обґрунтуйте, яке місце в науковій літературі посідають терміни та чим це обумовлено.

11. Поясніть, яку роль відіграє порядок слів у писемній науковій мові та як ви розумієте принцип «лінійної» презентації інформації в науковій прозі. Проілюструйте свою відповідь прикладами.

Теми доповідей

1. Критерії культури наукового стилю мови.

2. Культура наукової мови: текст та його редагування.

3. Культура мови та ефективність наукового спілкування.

4. Проблема норми в сучасній українській науковій мові.

ТЕМА 2. Становлення та розвиток наукового стилю, української наукової термінології

Основні положення теми

Розширення сфери діяльності людини як умова виникнення наукового стилю. Час появи наукового стилю в різних країнах.

Історія становлення наукового стилю в Україні. Початок формування української науки.

Роль українських учених у формуванні наукового стилю.

Еволюція, основні напрямки розвитку наукової мови й мовлення кінця XIX ст.: формування особливої системи мовних засобів; логічність, виразність, точність, доцільність у викладі думок, проблема запозичень, транслітерації, перекладу термінів.

Завдання для перевірки знань

1. Чи можна стверджувати, що існують об'єктивні причини виникнення наукового стилю? Відповідь обґрунтуйте.

2. Коли починає формуватись науковий стиль в Україні?
3. Назвіть етапи формування мовного корпусу наукового стилю.
4. Які процеси вплинули на формування національної термінології?
5. Чи можна стверджувати, що сучасна наукова лексика – це складна й багатогранна система? Відповідь обґрунтуйте.
6. Назвіть учених, які зробили вагомий внесок у розбудову українського наукового стилю. Подайте загальну характеристику їхніх досліджень.
7. У чому полягає еволюція наукової мови?
8. Назвіть основні напрямки розвитку наукової мови.
9. За яких умов створюється міжмовний лексичний фонд?
10. Як ви розумієте поняття *мовна глобалізація*?
11. Яку роль у розвитку української наукової мови відіграло Товариство ім. Т.Г. Шевченка?
12. Діяльність Академії Наук з унормування української наукової термінології на наукових засадах.

Завдання для поглиблення знань

1. Прочитайте наведені мікротексти. Запропонуйте варіанти їхніх назв.

1. 1. Тексти наукового стилю (НС) містять наукову інформацію, яку отримують у результаті пошуку причинно-наслідкових зв'язків між об'єктами дослідження в ході цілеспрямованих експериментів. У лексичному плані НС використовує терміни відповідних наук, як природничих, технічних, так і гуманітарних. Оскільки терміни мають переважно форму іменників, то в цьому стилі переважає іменний характер висловлювання і тексти насичені абстрактною лексикою. У цьому стилі широко вживаються дієслівно-іменникові конструкції, що є теж вираженням термінологічної функції дієслів як виразника процесуальної ознаки. Емоційна та експресивна лексика науковим текстам не властива (особливо для природничих наук); щодо гуманітарних наук, наприклад, літературознавства, то тут зустрічаються подекуди емоційно-експресивні елементи, які виконують функцію термінів і є формою вираження спеціальних понять. Для синтаксису НС характерне вживання ускладнених конструкцій, розгорнутих складних речень, активне функціонування дієприслівникових та порівняльних зворотів, вставних і вставлених конструкцій, відокремлених та однорідних членів речення (М. Зарицький).

1. 2. Активний словник – це запас слів, які мовець активно використовує в усній та писемній мові. Слова активного словника не мають ознак застарілості чи незвичної новизни. Залежно від рівня освіченості, кола інтересів, роду занять люди послуговуються від 1000 до 5000 слів (пор.: тлумачний 11-томний «Словник

української мови» містить близько 140 000 слів). До активного словника належать: а) загальновживані слова, зрозумілі всім мовцям: хліб, вода, білий, жити, добре, п'ять, ми; б) широковживані в різних галузях науки, мистецтва і техніки терміни й професіоналізми: мартен, акварель, джінси, морфема та ін.

Пасивна лексика – це 1) слова, зрозумілі, знайомі мовцю, але не вживані ним у звичному мовному спілкуванні. До пасивної лексики належать здебільшого слова спеціального вжитку, архаїзми, діалектизми, запозичення, неологізми тощо; 2) словниковий запас у певний період її розвитку, який має відтінок застарілості або новизни. (С. Єрмоленко).

1. 3. Вивчення основ держави і права слід починати з усвідомлення того важливого факту, що ці два основні суспільні інститути не є зло, нав'язане суспільству панівними верствами, що держава й право закономірно виникли в результаті тривалого історичного розвитку цивілізації. Для кожної нації чи народності поява власної держави і свого права – це свідчення та доказ переходу від первісного ладу до більш високого ступеня суспільного розвитку або від пригнобленого колоніального стану до справжньої самостійності й незалежності.

1. 4. Держава і право – це альтернатива руїні, анархії, безладдю. Вони відіграють роль організаторів, диригентів спільної діяльності людей, засобів цивілізованого розв'язання соціальних протиріч і конфліктів. За допомогою державно-правових інститутів здійснюється захист суспільства і кожної особистості від зловживань з боку більш сильного, гарантуються життя та основні права. (В. Котюк).

2. Прочитайте тексти загальнонаукової тематики. З'ясуйте, які різновиди наукової літератури вони репрезентують. Визначте, аргументуючи, можливі сфери їхнього практичного використання.

2. 1. На етапі завершення формування державності Київської Русі її культура збагатилася новими елементами. Найважливішим серед них стала писемність, поширення якої в східнослов'янському світі передувало офіційному введенню на Русі християнства. Археологічні джерела дають можливість віднести час оволодіння неупорядкованим письмом до IX ст. Пізніше слов'яни отримали дві азбуки: глаголицю й кирилицю, одна з яких винайдена слов'янськими просвітителями Кирилом і Мефодієм. Більшість дослідників схиляється до думки, що це була глаголиця. Кирилиця, як вважали І.І. Срезневський і С. Георгієв, виникла на базі грецького уставу VI-VIII ст., доповненого слов'янськими буквами. Порівняно з глаголичною азбукою, літери якої мали надто складне написання, кирилиця була простою й доступною і тому отримала офіційне поширення в Болгарії (кінець IX ст.) і на Русі (X ст.). На користь порівняно раннього знайомства Русі з писемністю

свідчить, очевидно, і літописне повідомлення про знахідку Кирилом у Корсуні (Херсонесі) Євангелія і Псалтиря, написаних «руськими письмени», а також зустріч із чоловіком, який говорив цією мовою (за В. Толочком).

2. 2. Мовна політика у сфері наукової комунікації повинна враховувати як пріоритети розвитку самої науки, так і інтереси національно-культурного будівництва. Розвиток науки й культури – різноспрямовані процеси. Наука тяжіє до єдності попри мовні кордони й бар'єри ідеологій. Культура ж прагне неповторності, являє світові унікальний духовний портрет нації. І разом з тим це пов'язані між собою процеси: наукова творчість є інтелектуальною вершиною національної культури. Зв'язок цей забезпечується національною мовою, її текстами (за Л. Алексієнко).

2. 3. По-справжньому широкий простір для розвою в усіх галузях суспільного життя українська мова дістала після 1917 року. На потужній хвилі національного піднесення 1918 р. було створено Українську (згодом Всеукраїнську) Академію наук (ВУАН), з якою злилося Українське наукове товариство (УНТ) у Києві. З 1921 року розпочав роботу Інститут української наукової мови (ІУНМ), що став осередком творення спеціальної термінології. З метою забезпечити нормальне функціонування української мови в усіх сферах управління, освіти, науки й виробництва, ІУНМ підготував і видав низку найрізноманітніших термінологічних словників. У 20-і роки українською мовою видаються численні наукові записки, збірники, монографії, підручники, що дозволяли забезпечити неперервність і взаємопов'язаність усіх ланок освіти й науки (за М. Стріхою).

2. 4. Зі здобуттям Україною незалежності розпочався п'ятий період розвитку термінознавства. Відбувається активна розробка теоретичних засад термінознавства та створення україномовних словників. Виходить колективна монографія Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк, проводяться міжнародні та всеукраїнські наукові конференції у Києві, Львові, Харкові, спрямовані на вдосконалення термінознавчої роботи в нових умовах. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти основ термінотворення детально розглянуто в колективній монографії А. С. Дьякова, Т. Р. Кияка, З. Б. Куделько та ін. Публікуються різноманітні термінологічні словники, зокрема чотиримовний словник термінів ринкової економіки, український словник наукової термінології тощо. Термінознавча робота набирає тих темпів, яких вимагає розширення науково-інформаційного забезпечення суспільного виробництва (за М. Зарицьким).

2. 5. Сутність кредиту проявляється через його функції. Функція має об'єктивний характер, кожна з них виконує конкретну «роботу».

Кредиту притаманна перерозподільча функція, тобто за його допомогою відбувається перерозподіл вартості на засадах повернення. Ця функція властива всім формам та видам кредиту. Перерозподілятися може тільки вартість (як у товарній, так і в грошовій формі), котра в даний момент є вільною. При цьому власник вартості не змінюється, ним лишається кредитор. Позичальник тимчасово користується лише споживчою вартістю наданих у кредит речей чи грошових ресурсів.

Другою функцією кредиту є створення грошей для грошового обігу – емісійна функція, її виконує лише банківський кредит, саме методами кредитної експансії (розширення кредиту) та кредитної рестрикції (звуження кредиту) регулюється кількість грошей в обігу.

Між обома функціями кредиту (перерозподільчою та емісійною) існує тісний зв'язок.

Однією з функцій кредиту є регулювання економіки: кредит дозволяє залучати матеріальні ресурси чи грошові кошти в ті галузі економіки, що найбільше цього потребують.

Контролююча функція – забезпечується контроль за дотриманням умов та принципів кредиту з боку суб'єктів кредитної угоди.

2. 6. Система централізованого теплопостачання теплових апаратів із проміжним кремнійорганічним теплоносієм може бути використана на підприємствах харчування для проведення низькотемпературних (варильних) та високотемпературних (жарильних) процесів обробки харчових продуктів. Використання кремнійорганічної речовини як проміжного теплоносія дає змогу отримати сучасну енергоекономічну систему централізованого теплопостачання теплових апаратів із проміжним теплоносієм, проводити теплову обробку харчових продуктів у широкому діапазоні температур, забезпечити надійність та безпечність роботи теплових апаратів, підвищити якість готової продукції, знизити енергоємність теплових апаратів і покращити умови праці на підприємствах харчування.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку є встановлення раціональних значень параметрів робочого режиму системи централізованого теплопостачання теплових апаратів, проектування експериментального зразка з використанням отриманих результатів досліджень у цьому напрямку (О.В. Петренко, Е.В. Білецький).

Теми доповідей

1. Внесок українських учених у формування наукового стилю.
2. Початки та історія становлення наукового стилю в Україні.

3. Стан та перспективи української наукової мови на сучасному етапі.

ТЕМА 3. Загальна характеристика та специфічні риси наукового стилю. Науково-термінологічна лексика.

Основні положення теми

Сфера використання: наука, техніка, виробничі відносини. Наукове повідомлення як основна функція наукового стилю. Судження як основний функціонально-смысловий тип наукової мови. Використання опису та розповіді як способів аргументації судження.

Основні риси наукового стилю: офіційний характер відносин учасників спілкування, підготовленість виступу, перевага письмової форми мови в вигляді монологу, логічна послідовність суджень, однозначність, точність, стислість за умови інформативної насиченості змісту, конкретність, об'єктивність викладу.

Характерні особливості наукового стилю: використання термінів (15-20% всієї лексики); наукова фразеологія, перевага абстрактної лексики тощо.

Мовні засоби наукового стилю.

Типові порушення норм наукового стилю.

Поняття псевдонауковості викладу.

Завдання для перевірки знань

1. Які функції виконує науковий стиль?
2. Які форми існування наукового стилю Вам відомі?
3. Чому, на Вашу думку, перевага надається письмовій формі наукового стилю?
4. Які засоби дозволяють підкреслити логічну послідовність суджень, однозначність, точність, стислість, конкретність, об'єктивність викладу наукової думки?
5. Які мовні засоби є обов'язковими для наукового стилю?
6. Назвіть типові порушення норм наукового стилю.
7. На Вашу думку, чи можна розвинути чуття наукової мови?
8. Які лексичні мовні засоби є обов'язковими в науковому стилі?
9. Які морфологічні, синтаксичні мовні засоби є обов'язковими в науковому стилі?
10. Використання яких засобів свідчить про культуру наукової мови?
11. У чому полягає псевдонауковість викладу матеріалу?
12. За допомогою яких мовних засобів можна створити якісний науковий текст?

Завдання для поглиблення знань

1. Здійсніть лексичний аналіз науково-навчального тексту за обраним фахом (обсяг до двох сторінок), класифікувавши лексику наведеними групами:

а) загальнонаукова; б) власне термінологічна; в) слова-організатори думки; г) слова-конкретизатори думки; д) слова-домінанти (ключові слова).

Визначте функції кожної лексичної групи.

1. 2. Проаналізуйте науково-навчальний текст за ступенем уживаності іменників та дієслів. Сформулюйте аргументований висновок.

1. 3. З'ясуйте, який відмінок іменника та чому переважає в науковому тексті. Проілюструйте переконливими прикладами свою відповідь.

1. 4. Доведіть, якими частинами мови й чому найчастіше представлений підмет у науковому тексті. Проілюструйте свою відповідь прикладами.

1. 5. Визначте інформаційну роль порядку слів у науковому тексті, з'ясувавши, де й чому міститься основна інформація.

1. 6. З'ясуйте, які види простих і складних речень та чому домінують у науковій літературі. Наведіть приклади.

1. 7. Проаналізуйте орфографію та пунктуацію науково-навчального тексту за обраним фахом, визначте тему. Прокоментуйте терміни та термінологічні сполучення.

1. 7. 1. *Міжнародний державний кредит – сукупність відносин, у яких держава виступає на світовому фінансовому ринку як у ролі позичальника, так і в ролі кредитора. Ці відносини набувають форми державних зовнішніх запозичень.*

Зовнішні запозичення здійснюються на тих самих умовах, що й внутрішні, тобто на умовах зворотності, строковості й платності. Їх надання або погашення відбувається за рахунок бюджетних коштів або спеціальних урядових фондів.

Суми отриманих зовнішніх позик з нарахованими процентами за ними включаються до державного боргу країни.

Міжнародний кредит – це економічні відносини, що виникають між державами, міжнародними кредитними інститутами, іноземними комерційними банками та окремими корпораціями з метою передання валютних, кредитних або товарних ресурсів за умов повернення їх у визначені строки з винагородою.

Суб'єктами міжнародного кредиту є приватні фірми, акціонерні комерційні банки, інколи брокери, посередники, уряди, регіональні міжнародні банки розвитку, міжнародні фінансові інститути.

Різноманітність форм та видів міжнародного кредиту в найбільш загальних рисах можна класифікувати за кількома головними ознаками, які характеризують окремі сторони кредитних відносин.

8. Наведіть та обґрунтуйте загальновизнані правила ефективного опрацювання (читання) наукового тексту.

9. Хронометруйте темп читання (опрацювання) науково-навчальних текстів і порівняйте одержані результати із середньостатистичними нормами.

10. Проаналізуйте свій темп читання/опрацювання науково-навчальних текстів з опановуваних дисциплін і знайдіть власні резерви його підвищення.

Теми доповідей

1. Сфера використання та основні риси наукового стилю.
2. Термінологія – основа професійної мови.
3. Мовні засоби наукового стилю.
4. Типові порушення норм культури наукового стилю.

ТЕМА 4. Мовностилістичні особливості наукового стилю

Основні положення теми

Традиційна класифікація підстилів та жанрові різновиди.

Власне науковий підстиль та його жанри: тези й статті в наукових збірниках, дисертаційне дослідження; доповідь; тези; курсова робота; дипломна робота.

Науково-популярний підстиль та його жанри: книги, лекції, статті, нариси.

Навчально-науковий підстиль та його жанри: підручники, навчальні та методичні посібники, програми, збірник задач і вправ, лекції, конспекти, навчально-методичні матеріали.

Науково-діловий підстиль: технічна документація (контракти, патенти, інструкції для підприємств, організацій, навчальних закладів; повідомлення про випробування; аналіз досліджень; формули відкриттів; звіти; доповідні записки; службові листи тощо).

Науково-інформативний підстиль та його жанри: реферати, анотації.

Науково-довідковий підстиль та його жанри: словники, довідники, каталоги.

Поняття про галузеву, загальноживану лексику в науковому стилі. Культура письмової наукової мови: вимоги до мови наукової статті.

Завдання для перевірки знань

1. Яку сферу суспільної діяльності обслуговує науковий стиль мовлення?
2. Розкажіть про жанрове різноманіття наукового стилю в системі фахової мови та ділової комунікації.
3. Схарактеризуйте структурно-логічну схему наукового стилю.

4. Назвіть особливості вживання й роль термінів у майбутній фаховій діяльності. Наведіть приклади термінів за своїм фахом.

5. Назвіть тематичні групи термінів економічної галузі.

6. У чому полягає взаємозв'язок галузевої та загальноживаної лексики?

7. Як ви розумієте процеси термінологізації та детермінологізації в українській науковій мові?

8. У чому полягає специфіка лексико-семантичних відношень у термінології?

9. Завдяки яким процесам в українській галузевій лексиці утворюються нові термінологічні одиниці?

10. Назвіть основні вимоги до мови наукової статті.

Завдання для поглиблення знань

1. Заповніть таблицю №1. Обґрунтуйте свій вибір.

Терміни з майбутнього фаху

Таблиця №1

Лексичні особливості	Приклади	Коментар
Уживання власне українських термінів		
Уживання запозичень		
Антонімічні відношення		
Загальнонаукові терміни		
Вузькогалузеві терміни		
Синонімія		
Аналітичні терміни або терміни-словосполучення		Аналітичний термін – це граматичне поєднання двох або більше слів, яке служить засобом номінації спеціальних понять, має визначення, відзначається стійкістю.

2. Заповніть і продовжте таблицю № 2. Прокоментуйте свій вибір.

Таблиця № 2

Тематичні групи фінансово-економічних і комерційних термінів

назви цінних паперів	
платіжні документи	
назви грошей	
операції купівлі-продажу	
назви місць торгівлі	
назви осіб, що займаються фінансово-економічною діяльністю	
назви одиниць виміру	

3. Визначте жанрові різновиди запропонованих наукових текстів.

3. 1. *Державний кредит – це економічні відносини, що виникають між державою та фізичними чи юридичними особами, за яких держава найчастіше виступає в ролі позичальника, але може виступати й кредитором, й гарантом за деякими видами фінансово-кредитних операцій з приводу мобілізації додаткових грошових коштів на кредитній основі.*

3. 2. *Дослідження багатьох науковців, зокрема праці Г.Г. Почепцова, переконливо свідчать, що рекламне повідомлення належить до комунікативної семіотики. У рекламному тексті візуальне зображення займає провідну позицію, що суттєво полегшує й підсилює сприйняття інформації. Головна ідея семіотичного підходу до рекламних текстів полягає в уточнювальному значенні вербального знака стосовно візуального.*

3. 3. *Метою нашого дослідження є вивчення динаміки лексикографічної діяльності в Україні, її взаємозв'язок з розвитком наукових знань суспільства.*

3. 4. *Вітчизняні науковці Г. Нудьга, Л. Владич були авторами досліджень про художню спадщину Т. Г. Шевченка, відтворення його образу в радянському мистецтві. Т. Чуйко, З. Тархан-Бережа, Ю. Шиленко та ін. вивчають питання взаємозв'язку поетичної, мистецької творчості великого українського поета, художника, мислителя, досліджують малярські твори на основі значного фактичного матеріалу.*

3. 5. *Українська мова, як і в цілому слов'янські, розвивалась у контактах з іншими європейськими мовами. Так, пам'ятки XIV – XV ст. фіксують слово крамь – на позначення роздрібної торгівлі; воно було запозичене з німецької мови, можливо, частково за польським посередництвом. У тому разі, коли термін*

запозичується, він стає основою для творення похідних термінів засобами, властивими українському словотвору: *крамъ, крамниця, крамар*. *Коштъ* – ціна; слово було запозичене через польське посередництво з німецької мови. Це запозичення стало основою для створення інших слів, які функціонують в українській мові: *коштовний, кошторис, коштувати*. Відповідна група слів органічно входить як у спеціальну лексику, так і в загальномовний словниковий фонд.

3. 6. *Письмова інформація аудитора за результатами проведення аудиту – документ, адресований керівникам і (або) власникам економічного суб'єкта, що містить детальні відомості про хід аудиторської перевірки, зазначених відхиленнях від установленого порядку ведення бухгалтерського обліку, суттєві порушення підготовки бухгалтерської звітності, а також інші дані, отримані в процесі проведення перевірки й передбачені договором на проведення аудиту.*

Теми доповідей

1. Традиційна класифікація підстилів та жанрові різновиди.
2. Взаємозв'язок галузевої та загальнонавчальної лексики.
3. Культура мови та ефективність спілкування: загальні вимоги до мови наукової статті.

ТЕМА 5. Мовна культура в системі наукового стилю

Основні положення теми

Логічна схема наукового тексту. Смісловий аналіз речень, інформаційний центр, ядро речення: розташування нової інформації в кінці речення.

Зв'язок речень в абзаці та тексті.

Способи викладу думки в науковому тексті: опис, повідомлення, судження, розповідь.

Побудова розділів наукового тексту. Композиційна організація тексту: розділ, частина, параграф, шрифтове та графічне оформлення. Чіткість подання інформації.

Властивість наукового тексту: зв'язність, цілеспрямованість, наявність межі тексту (початку та кінця), логічність (виявляється в єдності форми та змісту).

Заслуховування як вид мовленнєвої діяльності. Способи заслуховування: зосереджене, уважне, розсіяне. Види заслуховування: нереклексивний (уміння уважно слухати, мовчати, не перебивати мовний потік того, хто говорить, своїми зауваженнями) та рефлексивний (активне втручання в мовлення співрозмовника, надання йому допомоги для вияву думок; створення умов для спілкування).

Спілкування як вид мовленнєвої діяльності.

Писемна форма як вид мовленнєвої діяльності.

Жанри писемної діяльності. Систематизація та поглиблення базових понять: план, тези, конспект як важливий засіб організації розумової праці.

Основні етапи роботи над науковою статтею: попередній етап; визначення теми, її аналіз, складання плану (тез); робота над першим варіантом статті. Правильний добір слів, укладання речень. Завершення роботи, аналіз тексту, покращення, виправлення. Критична оцінка результатів роботи, пошук помилок та їх виправлення. Структура наукової статті та культура мовного оформлення.

Завдання для перевірки знань

1. Що є предметом вивчення «Фахової мови та ділової комунікації»?
2. Яке значення в діяльності ділової людини має культура мови та культура наукової мови?
3. Назвіть провідних учених та культурних діячів, які зверталися до питання культури мови.
4. Поясніть значення термінів «культура мови» та «культура наукової мови».
5. Поясніть взаємозв'язок таких понять, як «культура мови» й «культура мовлення».
6. Назвіть норми наукової мови, подайте загальну характеристику.
7. Які види мовленнєвої діяльності Ви знаєте?
8. Назвіть основні етапи роботи над планом, тезами, конспектом.
9. Чому необхідно структурувати наукову статтю?
10. Назвіть мовні кліше, що використовують для написання наукової статті. З якою метою вживають такі мовні/мовленнєві стандарти.

Завдання для поглиблення знань

1. Заповніть таблицю № 3. Обґрунтуйте приклади.

Норми сучасної української наукової мови

Таблиця №3

Норми сучасної української наукової мови	Регулюють правильність (чого?)	Приклади
Орфоепічні		
Орфографічні		
Лексичні		
Граматичні		
Стилістичні		
Пунктуаційні		

2. На основі вивченого матеріалу створіть схему або таблицю **Види мовленнєвої діяльності**. Прокоментуйте виконану роботу.

3. Правила конспектування прочитаного науково-навчального тексту передбачають:

- 1) вдумливе прочитання тексту;
- 2) визначення теми й головної думки висловлювання;
- 3) визначення ключових слів;
- 4) стислий запис змісту тексту.

Що, на Вашу думку, слід додати до вищезазначеного? Чому?

4. У якому жанрі наукового дослідження доцільно використовувати такі мовні форми й чому:

проблема... перебуває в центрі уваги

заслужує на особливу увагу

посідає важливе місце

є актуальною

давно є на часі

є цілком на часі

належить до найактуальніших

є малорозробленою, недослідженою

є дискусійною, не досить розробленою

фрагментарно висвітлювалася в

важливо... дослідити

описати (здійснити опис)

узагальнити

вивчити

установити

пояснити

систематизувати

таким чином, проведене дослідження (аналіз) підтверджує, що ...

(отже) є всі підстави зробити такий висновок;

дані здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок про ...;

відтак, можна впевнено стверджувати, що ...

сформулюємо основні висновки та рекомендації.

5. Проаналізуйте текст власного конспекту (за Вашим вибором), з'ясувавши:

а) чи всю важливу інформацію за темою відбито в конспекті;

б) чи не порушено логічний зв'язок під час скороченого запису інформації;

в) чи всі використані символи та абрєвіатури є абсолютно точними відповідниками слів і словосполучень;

г) чи залишилася точною інформація при здійсненні переконструювання речень;

д) чи не припустилися Ви орфографічних, лексичних та граматичних помилок при записуванні.

6. Відредагуйте за результатами самоконтролю зміст, структуру та мовне оформлення свого конспекту.

7. Адресуйте практичні поради укладачу конспекту з фахової тематики.

8. Опрацюйте наукову статтю (параграф, розділ підручника тощо) актуальної тематики з обраної Вами спеціальності. “Згорніть” (“спакуйте”) інформацію наукового джерела до рівня номінативного плану та стислого конспекту.

9. Доберіть найточніші і найдоцільніші заголовки до джерел наукової інформації, плани яких наведено.

Заголовок...

- 1) Вплив національно-культурних чинників на процес спілкування.
- 2) Національно-культурна специфіка мовленнєвого етикету.
- 3) Комунікативні табу.
- 4) Невербальні особливості міжкультурної комунікації.

Заголовок...

- 1) Суспільна природа мови.
- 2) Суспільні функції мови.
- 3) Суспільний характер мовної норми.
- 4) Мова як найважливіша етнічна ознака.
- 5) Мова й нація, держава, суспільство.

Заголовок...

- 1) Українська термінологія в історії та розвитку.
- 2) Українська термінографія: здобутки й прорахунки.
- 3) Українське термінознавство як наука та навчальна дисципліна.
- 4) Актуальні проблеми сучасного українського термінознавства.

Теми доповідей

1. Поняття мовної культури.
2. Культура мови в діяльності науковця.
3. Жанри писемної діяльності (конспект, план, тези) як важливий засіб організації розумової праці.

ТЕМА 6. Термінографічні праці як джерело наукових знань

Основні положення теми

Соціальна значимість лексикографічної літератури. Основні терміни та поняття: лексикографія, практична лексикографія, система словників, автоматичний переклад, синхронний переклад, електронні словники.

Перші словники в Україні. Формування та становлення словникарської справи в Україні на національній основі. Класифікація словників. Типи та види словників. Електронна версія системи словників під загальною назвою «Словник ГОРОХ». Значення словників.

Роль словників у фаховій діяльності.

Лексикографічна компетенція як показник мовної культури фахівця.

Основні правила й технологія здійснення перекладу.

Своєрідність, завдання науково-популярної літератури та її різновиди: література для спеціалістів різних галузей знань, література для широкого кола читачів, література для студентів. Мовні особливості науково-популярного викладу.

Завдання для перевірки знань

1. Коли і чому з'явилися перші словники в Україні?
2. Що є предметом вивчення лексикографії й термінографії?
3. На підставі чого можна стверджувати, що українські словники створені на національній основі?
4. Яка на сьогодні існує класифікація словників?
5. У чому полягає значення словників?
6. Роль термінологічних словників у фаховій діяльності.
7. Які основні правила виконання перекладу Вам відомі?
8. Які завдання можна виконувати за допомогою електронних словників?

Завдання для поглиблення знань

1. Таблиця № 4 **Класифікація словників** відбиває різноманітні підходи до їхнього визначення. Наведіть приклади таких лексикографічних праць.

Таблиця № 4

Провідна ознака	Тип словників
подання інформації	енциклопедичні та лінгвістичні
кількість використаних мов	одномовні, двомовні, багатомовні
обсяг	великі, повні, короткі, словники-мінімуми
тип лексики	науково-термінологічна, професійна, офіційно-ділова, просторічна, іншомовна, обценна, сленг, книжна, словники мови окремих письменників
за оформленням інформації	комп'ютерні, друковані (однотомні, багатотомні, кишенькові, ілюстровані)

змішані словники або комплексні	тлумачно-перекладні, алфавітно-гніздові
лінгвістичні словники	тлумачні, орфоепічні, орфографічні, етимологічні, історичні, асоціативні, фразеологічні, частотні, інверсійні, словотвірні, морфемні, словники антонімів, синонімів, паронімів, омонімів, перифраз

Теми доповідей

1. Формування та становлення словникарської справи в Україні на національній основі.
2. Система словників.
3. Основи перекладацької майстерності.

ТЕМА 7. Анотування та реферування наукових текстів

Основні положення теми

З історії розвитку реферування. Шумерська цивілізація. Розквіт грецької цивілізації. Еллінський період. Середні віки. Відродження. Поява терміна «реферат» в Україні. Сучасні реферативні журнали.

Специфіка реферату. Функціональне призначення реферату: інформативна, пошукова, довідкова, сигнальна, адресна, комунікативна функції.

Види рефератів: репродуктивні (реферат-конспект, реферат-резюме), продуктивні (реферат-огляд, реферат-повідь).

Основні вимоги до реферату. Мовні стандарти для укладання реферату.

Види анотацій за змістом та цільовим призначенням: довідкові (характеристика тексту без критичної оцінки), рекомендаційні (характеристика та оцінка тексту відносно його придатності для певної аудиторії, адресного призначення); за повнотою змісту: загальні (характеристика тексту в цілому з розрахунком на широку аудиторію), спеціалізовані, групові.

Мовні стандарти для укладання анотації.

Редагування наукових текстів.

Завдання для перевірки знань

1. Які питання розглядаються у розділі «Стилістичний синтаксис української мови»?
2. Назвіть складні випадки керування, вибору прийменників, уживання віддієслівних іменників.
3. Які характерні особливості має синтаксис усного мовлення?
4. Назвіть особливості укладання реферату та анотації.
5. Які існують вимоги до перекладу та редагування тексту?
6. Назвіть мовні стандарти для укладання реферату та анотації.
7. Які основні способи викладу наукової інформації Ви знаєте?

8. За допомогою яких продуктивних суфіксів і префіксів утворюються нові терміни за Вашим майбутнім фахом?

Завдання для поглиблення знань

1. Ознайомтесь у бібліотеці з новою науковою літературою за тематикою, актуальною для обраної Вами спеціальності. Проглянувши нові видання, самостійно складіть до двох-трьох із них довідково-рекомендаційні анотації. Порівняйте свої варіанти анотацій з наведеними у джерелах. З'ясуйте та прокоментуйте наявні розбіжності.

2. Ознайомтесь уважно з лексико-граматичними засобами оформлення структурних частин довідково-рекомендаційної анотації наукової статті. Назвіть найпоширеніші в анотаціях конструкції при формулюванні теми, проблематики статті та її висновків.

А) Вступна частина анотації.

Стаття, що анотується, має назву «...». Статтю під назвою «...» опубліковано в журналі (часописі) «...» за ... р., № (число) ...Стаття містить таблиці..., схеми...

Б) Тематика статті.

Статтю присвячено актуальній проблемі... Тема статті ... Автор статті висвітлює теоретично значуще питання... Стаття є узагальненням (оглядом, викладом, аналізом, описом)... У статті йдеться про... Автор статті «...» здійснює ґрунтовний аналіз...

В) Проблематика статті.

У статті розв'язуються (висвітлюються, досліджуються, ставляться, порушуються) проблеми... Автор формулює... Автор визначає сутність поняття... Автор висвітлює в ході дослідження такі актуальні питання, як... У статті узагальнюються результати дослідження... Автор пропонує ґрунтовний аналіз...

Г) Ілюстрування міркувань прикладами.

Автор наводить переконливі приклади... Автор ілюструє прикладами...

Автор цитує... У статті наведено статистичні дані...

3. Ознайомтеся з текстами довідкових і рекомендаційних анотацій на видану останніми роками та актуальну для студентів наукову літературу різних жанрів. Визначте їх структуру, порівнявши з типовою моделлю анотацій, та знайдіть синонімічні лексико-граматичні конструкції, використані для оформлення кожної її частини. Занотуйте вихідні дані джерел за своїм фахом.

4. Ознайомтеся зі зразками наукових рефератів-резюме. Випишіть лексико-граматичні конструкції, що використовуються для їх оформлення.

Білоус Є.П. Теорія перекладу: Курс лекцій: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.; Кропивницький: Кроп. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка., 2022. 116 с.

Висвітлено загальні положення перекладацької компетенції, описано засоби подолання лінгвоетнічного бар'єра. Проаналізовано особливості формально точного, адекватного, буквального, вільного перекладів, а також перекладацької трансформації, зокрема, перестановки, заміни, додавання тощо. Розглянуто переклад як текст, наведено вимоги до тексту перекладу.

5. Ознайомтесь з мовними/мовленнєвими стандартами-кліше для наукового реферування. Визначте з-поміж них спільні для анотації та реферату й выпишіть кліше, актуальні для обраної Вами спеціальності.

Вступна частина реферату:

Робота присвячена (присвячений) актуальній проблемі...

Книга містить виклад (опис, аналіз, огляд...) чого?...

Монографія є результатом (чого?)...

Колективна монографія є узагальненням (чого?)...

Брошура містить (що?)...

Збірник статей складається (з чого?)...

Стаття представляє собою (що?)...

Низка статей висвітлює (що?)...

Основна частина реферату:

Аналізується /аналізуються актуальна (нова, важлива...) проблема система (чого?)...

сутність та форми (чого?)...

роль (чого в чому?)...

структура та зміст (чого?)...

різні точки зору (на що?)...

результати (чого?)...

(які?) ... протиріччя (в чому?)...

6. Прочитайте актуальні для обраного Вами фаху власне наукові та науково-навчальні тексти з проблем українського термінознавства і складіть реферати-резюме. Аргументуйте найоптимальніший варіант реферату-резюме.

7. Близькі за значенням слова можуть вимагати після себе неоднакових відмінків (див. табл. 5). Закінчіть таблицю, поясніть свій вибір.

Таблиця 5

Поняття	Вимога відмінка	Синонім	Вимога відмінка
властивий	кому?	характерний	
опанувати	що?	оволодівати	
завідувач	чого?	завідуючий	
сповнений	чого?	наповнений	

оснований	на чому?	заснований	
багата	на що?	славиться	
дорівнювати	чому?	рівнятися	

Теми доповідей

1. Текстові норми наукового стилю.
2. Динаміка норми наукового стилю.
3. Засоби мовної виразності в науковому стилі.

ТЕМА 8. Культура наукової мови як складник професіоналізму

Основні положення теми

Загальні поняття та специфіка жанрів усного виступу.

Основні вимоги до культури усного виступу науковця.

Навички та вміння з риторики.

Поведінка учасників. Основні формально-логічні закони. Способи доказів та спростування.

Стандартні звороти мови.

Вимоги, що висуваються до кандидатських дисертацій: актуальність тематики та доцільність; відповідність теми спеціальності; наявність вирішення наукового завдання, не досліджуваного раніше або досліджуваного в інший час, за інших умов; чітке формулювання мети й завдань дослідження; наявність наукового результату; наукова новизна одержаних результатів, вірогідність дослідження, практична значущість одержаних результатів; наявність відомостей про апробацію результатів дисертації, кількість та обсяг публікацій основного змісту дисертації.

Укладання автореферату, вимоги до оформлення.

Етапи роботи над дисертаційним дослідженням:

- а) вибір теми, обґрунтування її актуальності та визначення рівня її розробленості; вибір об'єкта, предмета, визначення мети і завдань;
- б) накопичення необхідної наукової інформації, пошук літературних та інших джерел, їх вивчення та аналіз;
- в) відпрацювання гіпотези та теоретичних передумов дослідження;
- г) вибір методів дослідження;
- д) обробка, аналіз, опис результатів експериментального дослідження;
- е) написання тексту дисертації, оформлення вступу та формування висновків, опис використаних джерел, створення додатків;
- є) обговорення результатів дослідження на засіданні кафедри, попередній розгляд наукової роботи в спеціалізованій вченій раді, яка дає попередню оцінку теоретичної і практичної значущості дисертації і колективний відзив;
- ж) підготовка автореферату дисертації;
- з) підготовка і захист дисертаційного дослідження.

Використання довідкової літератури за призначенням.

Культура мови – важливий показник культури здобувача наукового ступеня.

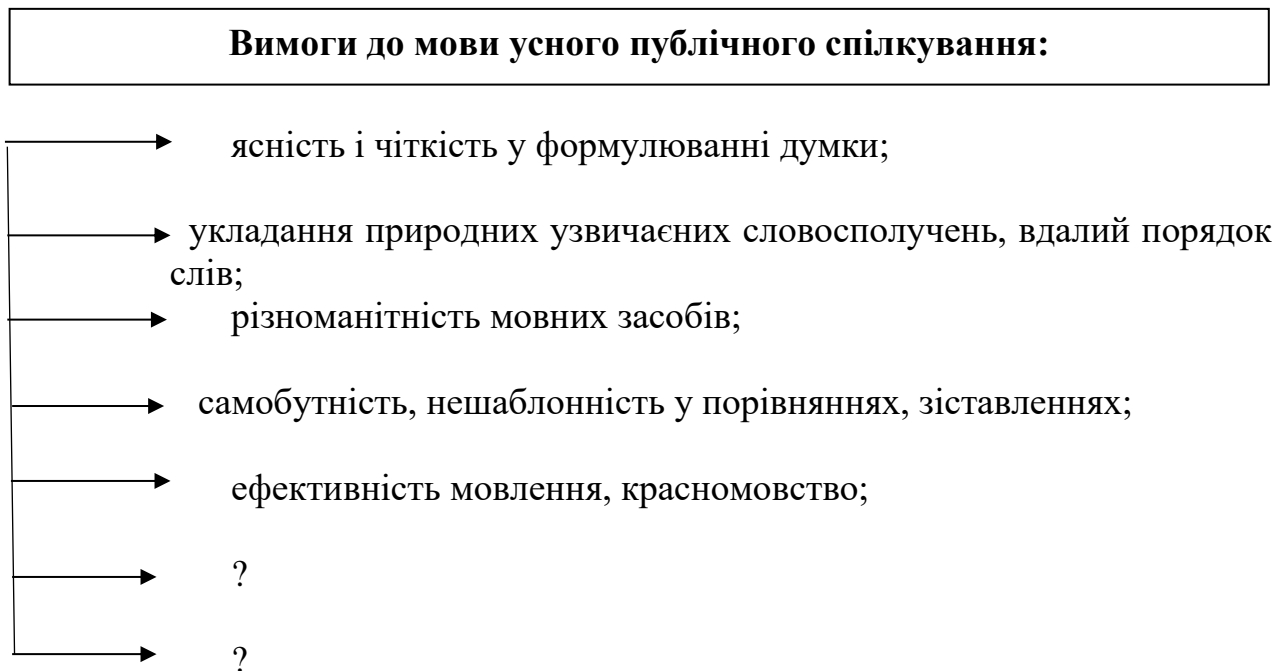
Завдання для перевірки знань

1. Які існують варіанти підготовки до публічного наукового виступу?
2. Визначте шляхи досягнення результативності публічного наукового спілкування.
3. Назвіть основні вимоги до наукової мови усного публічного спілкування.
4. Назвіть особливості усного і писемного наукового мовлення.
5. У чому полягає особливість композиції писемного наукового тексту?
6. Які мовні фактори впливають на успішне публічне наукове спілкування?
7. Чому риторика називають царицею душ, княгинею мистецтва?
8. У чому полягають основні положення плану риторики? На Вашу думку, чи доцільно їх використовувати в науковій діяльності?
9. Прокоментуйте твердження: наукова мовна культура – основа професійної діяльності дослідника.
10. Як Ви зрозуміли, у чому полягає алгоритм підготовки й написання наукової доповіді?
11. Наукова дискусія та полеміка як складники культури усного наукового мовлення.

Завдання для поглиблення знань

1. Ураховуючи вивчений матеріал, продовжте схему 1 **Вимоги до мови усного публічного спілкування**

Схема 1

2. Ознайомтеся з різновидами планів до кожного науково-навчального тексту з риторики, знання якої є обов'язковим складником освіченості та професіоналізму. Визначте особливості формулювання пунктів планів різних видів засобами української наукової мови.

Тезовий план

1. Риторика виникла в античній Греції в V- IV в. до н.е.

2. Софісти – професійні вчителі, які в Прадавній Греції не лише навчали практичному красномовству, але й створювали промови для потреб громадян. Софісти постійно підкреслювали роль слова, уважаючи його великим воладарем, що має мале й абсолютно непомітне тіло, але робить пречудові справи.

3. Софісти їздили по всій Греції й допомагали бажаним опанувати красномовство, виконуючи також дипломатичні доручення (Горгій) і займаючись державною діяльністю (Продик, Протагор).

4. Завдання софіста – навчити "робити слабку думку сильною", змусити "мале здаватися великим, а велике – малим, нове представити прадавнім, а прадавнє – новим, зробити людей рабами своїми з доброї волі, а не з примусу".

Номінативний (називний) план

1. Батьківщина красномовства.

2. Роль софістів у розвитку практичного красномовства й теорії ораторського мистецтва.

3. Популярність учителів-софістів у Прадавній Греції.

4. Завдання софіста.

Сократ і Платон - творці теорії "справжнього красномовства"

Питальний план

1. Чому Сократ і Платон кинули виклик софістам?

2. Яка суть теорії красномовства Сократа?

3. У чому цінність теорії красномовства Платона?

3. Заповніть таблицю 6 **Уживання основних мовних засобів у науковому стилі сучасної української мови**. Наведіть приклади.

Таблиця 6

Мовні засоби	Приклади
Рівень мови: лексика	
Термін – це слово чи словосполучення спеціальної сфери вживання, яке є назвою наукового, галузевого поняття, що має дефініцію (визначення)	
Загальнонаукова та книжна лексика абстрактного значення.	

Мовні засоби	Приклади
Рівень мови: морфологія	
Перевага іменників над іншими частинами мови.	
Частотність іменників у називному та родовому відмінках	
Широке використання абстрактних іменників середнього роду.	
Перевага дієслів недоконаного виду теперішнього часу.	
Використання займенника <i>ми</i> замість займенника <i>я</i> .	
Вживання вказівних займенників.	
Рівень мови: синтаксис	
Грамаітично повні речення, розповідні, неокличні з прямим порядком слів.	
Пасивні конструкції, безособові речення.	
Ускладнені речення, складні речення.	
Вставні конструкції.	
Засоби зв'язку окремих абзаців у композиційну єдність.	

4. Прочитайте текст. Проаналізуйте мовні засоби, визначте, до якого стилю він належить.

Види кредиту можна класифікувати за різними критеріями. Залежно від суб'єктів кредитних відносин, їх організації та цільового призначення позичок кредит, що надається у грошовій формі, поділяється на такі види:

1) внутрішньоекономічний, або національний, до якого належать:

- банківський кредит;*
- споживчий фінансовий кредит;*
- міжгосподарський кредит;*
- державний кредит;*

2) зовнішньоекономічний, або міжнародний.

Банківський кредит – це провідний вид кредитування, за якого банки та інші фінансово-кредитні установи надають у тимчасове користування грошові кошти

своїм клієнтам або самі отримують їх. Саме вони акумулюють переважну частину кредитних ресурсів і надають їх у позики. Таким чином, банківський кредит – це двосторонній рух грошових коштів на засадах повернення.

Мобілізовані банками ресурси як частина позикового фонду країни спрямовуються на три укрупнені об'єкти кредитування:

- формування основних коштів суб'єктів господарювання та інвестиційні цілі;
- формування їх обігових коштів;
- споживчі цілі.

Теми доповідей

1. Культура дискусійно-полемічного мовлення.
2. Основи культури ораторського мовлення.
3. Ораторська майстерність і культура мовлення керівника.
4. Електронна презентація наукового виступу.
5. Наукове судження, наукове повідомлення в системі наукового стилю.
6. Культура укладання наукового тексту: об'єктивність, точність.

Самостійна робота оцінюється як сума балів за відповідність і обсяг наданого матеріалу (табл. 1) та балів за захист цього матеріалу (табл. 2).

1. Шкала оцінювання відповідності змісту матеріалу самостійної роботи

<i>Шкала, бали</i>	Визначення
10	Повна відповідність змісту й достатній обсяг.
8	Достатня відповідність змісту й достатній обсяг.
6	Мінімально задовільна відповідність змісту й обсягу.

2. Шкала оцінювання усної відповіді

<i>20-бальна шкала</i>	Інтуїтивний аналог оцінювання	Оцінка за національною шкалою - Визначення
20	5+	Відмінно – відмінна відповідь, виконання роботи без помилок чи зауважень, прояв креативного мислення.
19	5	Відмінно – відмінна відповідь, виконання роботи без помилок чи зауважень.
18	5-	Відмінно – відмінна відповідь, виконання роботи з одним неprincipовим недоліком.

17	4+	Добре – вище середнього рівня з кількома помилками при розумінні суті питання.
16	4	Добре – в загальному правильна відповідь, робота з кількома помилками.
15	4-	Добре – в загальному правильна відповідь, робота з значною кількістю помилок.
14	3+	Задовільно – в загальному правильна відповідь, але із великою кількістю недоліків і помилок.
13	3	Задовільно – задовільно, наявна велика кількість недоліків і помилок.
12	3-	Задовільно – задовольняє лише найменші критерії, наявна велика кількість суттєвих недоліків і помилок.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні:

1. Конституція України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 20.08.2023).
2. Закон України «Про засади державної мовної політики». URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 18.08.2023).
3. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Antonenko-Davydovych/Yak_my_hovorymo.pdf (дата звернення: 25.08.2023).
4. Мацько Л.І. Культура української фахової мови: навчальний посібник. Київ : Академія, 2019. 360 с.
5. Мацько Л.І. Риторика: навчальний посібник. Київ : Вища школа., 2015. 311 с. URL: http://thelaw.at.ua/load/inshi_pidruchniki/oratorske_mistectvo/macko_ritorika_2015/58 (дата звернення: 21.08.2023).
6. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування: навчальний посібник Київ : Каравела, 2019. 352 с.
7. Руденко С.М., Сапожнікова Л.Я. Українська фахова мова та ділова комунікація : навч. посібник. Харків. : Монограф, 2019. 200 с.
8. Сербенська О. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити. Київ : Апріорі, 2023. 304 с.
9. Чинний (новий) правопис української мови 2019. URL: <https://slovnyk.ua/pravopys.php> (дата звернення: 15.08.2023).
10. Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням. Київ : Алерта, 2021. 696 с. URL: http://pidruchniki.ws/1584072040598/dokumentoznavstvo/ukrayinska_mova_za_profesiynim_spryamuvannjam_-_shevchuk_sv (дата звернення: 21.08.2023).

Допоміжні:

11. Руденко С.М., Сапожнікова Л.Я. Фахова мова та ділова комунікація: Збірник тестових завдань за змістовими розділами для студентів денної та заочної форм навчання всіх напрямів підготовки з курсу «Фахова мова та ділова комунікація». Х. : ХДУХТ, 2017. 72 с.
12. Руденко С.М., Сапожнікова Л.Я. Фахова мова та ділова комунікація: Навчально-методичні рекомендації та завдання до самостійної роботи за змістовими розділами для студентів денної та заочної форм навчання всіх напрямів підготовки з курсу «Фахова мова та ділова комунікація». Х. : ХДУХТ, 2017. 95 с.
13. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ-Ірпінь : Перун, 2002. 1440 с.
14. Береза Т. Слова, що нас збагачують. Словник вишуканої української мови. Київ : Априорі 2023. 280 с.
15. Головащук С.І. Російсько-український словник сталих словосполучень. Київ : Наукова думка, 2001. 640 с.
16. Головащук С. І. Словник наголосів. Київ : Наукова думка, 2003. 319 с.
17. Головащук І.С. Словник-довідник з українського літературного слововживання. Київ : Наукова думка, 2004. 448 с.
18. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. Київ : Українська книга, 2004. 448 с.
19. Російсько-український словник. За ред. Жайворонка В. В. Київ: Абрис, 2003. 1424 с.

Електронні ресурси

20. www.litopys.org.ua.
21. www.mova.info.
22. www.novamova.com.ua.
23. www.pereklad.kiev.ua.
24. www.pravopys.net.
25. www.r2u.org.ua.
26. www.rozum.org.ua.
27. http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_vocab_CD.htm.
28. [Російсько-українські словники онлайн \(r2u.org.ua\)](http://r2u.org.ua).
29. Російсько-український словник онлайн на сайті «Яндекс словники».
30. Українсько-російський словник на сайті o-bd online dictionaries.
31. [KirzeN Мультимедійний Словник \(українська та 40 інших мов\)](http://kirzen.com).
32. [LJ Ukrainian dictionary LJ українською. Словник](http://ljdictionary.com).
33. [Словник термінів на сайті interbank.kiev.ua](http://interbank.kiev.ua).
34. Українські словники на сайті <https://goroh.pp.ua/>.

Навчальне видання

УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

Методичні вказівки з організації та планування
самостійної роботи

Укладач:
РУДЕНКО Світлана Миколаївна

Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman
Папір для цифрового друку. Друк ризографічний.

Ум. друк. арк. _.

Наклад __ пр.

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка
61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44